

VEFEYÂT

Doç. Dr. Neclâ Pekolcay

Neclâ Hoca'm Hakk'a yürüdü.
"İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn"
Rabbim rûh-ı pür-fütûhunu
mele-i a'lâda ferahnâk eylesin!
Âmin!

Anneannemden duymuştum: eski İstanbul hanımları "Ecel geldi cihâne / Baş ağrısı bahâne" derlermiş. Bir İstanbul hanımefendisi olan Neclâ Hoca'mın vefatında da bu hâl aynıyle vaki oldu. Gençliğinden beri süregelen birçok rahatsızlığı olmasına rağmen -bir doktorunun tavsiyesiyle hastalıklarıyla âdetâ arkadaş olmuş, iyi geçinmişti- son zamanlarına kadar belli bir huzur ve âfiyet içinde imrâr-ı hayat etmişti.

I. Hikâye-i Vefatı¹

Yalnız yaşadığı evinde düşerek son uzun rahatsızlığına dûçâr olmandan birkaç gün önce kendisini ziyaret etmiş, her zamanki gibi sıhhat ve âfiyet bahislerini oldukça kısa keserek millî ve ilmî meseleler üzerinde uzun

1 Vefeyat yazılarında âdet olmadığı hâlde, böyle bir başlık açmamızın sebebi pek çok talebesinin hocamızın vefatı öncesi olanı biteni hâlâ sormasıyla ilgilidir. Ayrıca, bu başlığın hem garip/yalnız yaşayan "Hocânım"a, hem de ömrünü verdiği İslâmî Türk edebiyatı geleneğine uygun düştüğünü belirtmeliyim. Nitekim *Mevlid* nüshalarının sonunda yer alan hikâyelerden biri de "Vefât-ı Fâtıma" başlığını taşır. Bu arada Yunus'un "Bir garip ölmüş diyeler..." şiiri de hatırlanabilir.

sayılacak sohbetler etmiştik. Bir bakıma eski günlere dönmek demek olan bu konuşmalar ona âdeta yeni bir hayat veriyor, özellikle meslekî konular üzerinde konuşmak kendisini daha da canlandırıyordu. Bu yüzden biraz da şuurlu olarak her ziyaretimde böyle bir mevzu seçiyor, hem ona şevk vermeye hem de kıymetli fikirlerini öğrenmeye gayret ediyordum.

Bu sefer sohbetimizin mevzuu hazırды: O günlerde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'ne “Regâibiyye” maddesini yazıyordum. Ancak “Regâibiyye”nin bir tür sayılması konusunda itirazla karşılaşmış, biraz te-reddüde düşmüştüm.

–“Hocam regâibiyyeyi ramazâniyye ve mi'râciyye gibi İslâmî Türk edebiyatının² bir türü olarak kabul edebilir miyiz?” sorusu sohbetimizin -onun çok kullandığı bir kelimeyle söyleyecek olursak- “çerçevesini” belirlemişti. “Özellikle edebiyat fakültelerindeki bazı arkadaşlar bunu bir tür olarak benimsemeye mütereddit” diye eklemiştim. Sözlerini özetle aktaracak olursam: “Tabi kabul etmeliyiz. Elimizdeki örneklerin sayıca az olması buna engel teşkil etmez. Zaten Mehmet Akkuş, Selâhaddin-i Uşşakî'nin; sen de Edirne Müftüsü Fevzi Efendi'nin eserlerini neşrettiniz. Başka araştırmacılar da zamanla diğer metinlere ulaştınca, bu türün de zenginliği ortaya çıkacaktır”³ cevabını alınca, aynı düşüncelere sahip olduğumuzu öğrenip memnun olmuş ve maddeyi daha bir şevkle tamamlamıştım.

Ziyaretimin üzerinden birkaç gün geçmişti. Akşama bir iki saat kalmış, İslâm Araştırmaları Merkezi'ndeki (İSAM) odamda çalışmalarımı tamamlamak üzereyken Prof. Dr. Hasan Aksoy telâşla gelerek üzücü haberi verdi: “Hocânım evinde düşmüş, galiba kalça kemiği kırılmış... Kapıyı açıp yardım

2 Rahmetli hocamız son yıllardaki resmi yazışmalar dışında, anabilim dalımızın adını dâima “İslâmî Türk edebiyatı” şeklinde zikrederdi. Hatta ona göre bu alan, YÖK'ten önceki üniversite sisteminde kendisinin tesis ettiği müstakil bir “kürsü” idi ve adının “Türk-İslâm Edebiyatı” şeklinde değiştirilmesi isabetli değildi. Bu kanaatini hatıralarında -özetle aktaracak olursak- şu şekilde belirtmiştir: “Türk dili kuralı olarak sıfat ismin önünde gelir, yani Türk edebiyatının İslâmî durumunu ancak Türk edebiyatı terkinin önüne gelecek İslâmî kelimesi ifade edebilir... Edebiyatın kültür içinde bir yeri vardır ve bu kültürün içinde din de bir unsurdur. Şu hâlde iki kültür unsurunun birleşik şeklini ancak İslâmî Türk Edebiyatı terkihi karşılayabilir düşüncesindeyim...” (Neclâ Pekolcay, *Geçtim Dünya Üzerinden*, haz. Hilal Feriatoğlu, İstanbul: Timaş Yayınları, 2008, s. 220).

3 *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'nde de (“Regâibiyye”, XXXIV, 536-537) ortaya koymaya çalıştığımız gibi bu zenginlik, bu türde Türkçe'nin yanında Arapça ve Farsça eserlerin kaleme alınmış olmasıyla daha da dikkat çekici hâle gelmiştir. Nitekim şimdiki bilgilerimize göre Farsça mevhit sadece bir tane iken, bu dille birden fazla regâibiyyenin kaleme alınmış olması, türün zenginliği hakkında daha iyi fikir vermektedir. Ayrıca halen Sivas İlahiyat Fakültesi'nde Türk-İslâm edebiyatı öğretim üyesi olarak çalışan, gayretli öğrencimiz Doç. Dr. Alim Yıldız da Üsküdarlı Sâfi'nin, daha önce M. Zeki Pakalın tarafından *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*'nde metni verilen (İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1946, II, 365) dört bentlik bir müseddes halindeki kısa Regâibiyyesini *Divan*'ından aktararak neşretmiştir:

isteyemediği gibi, bir apartmanın bahçe katında oturduğundan, uzun bir müddet sesini de duyuramamış. Birkaç saat evin koridorunda düştüğü yerde, o hâlde kalmış. Kendileriyle daima ilgilendiği kapıcının okuldan dönen çocuklarının seslerini duyunca, onlardan yardım istemiş. Apartman komşularının da ilgisiyle hemen ambulans çağrılmış.” Hasan Bey ne yapmamız gerektiğini, Hocânım’ı hangi hastahaneye götürmenin daha iyi olacağını soruyordu.

Hoca’nın komşuları, aynı mahallede oturduğumuzdan ve son yıllarda Neclâ Hanım’ın sağlık problemleriyle çok yakından ilgilendiğini bildikleri için, Hasan Bey’in eşine haber vermişler; o da durumdan bizleri haberdar etmişti. Hemen en yakın yer olan Marmara Üniversitesi Hastahanesi’ne kaldırılmasını söyleyerek hocamızın yanına koştuk.

Biz vardığımızda Hocânım’ı acil servise almışlardı. Hiç acısı yokmuş gibi sedyede çok sakin yatıyor, doktorların olayın cereyanı hakkındaki birbirini takip eden sorularına, iyi bildiği tıp terimlerini de kullanarak cevaplar yetiştirmeye çalışıyordu. Bu terimlerin bir kısmını doktor olan babasından tevârüs ettiği gibi, bir kısmını da hastalıklarla geçen uzun yılların sonunda âdeta kendi kendinin doktoru olurken öğrenmişti. Alnında ve yüzünün bazı yerlerinde düşmeden kaynaklanan morlukların dışında rahatsızlığını gösteren bir alâmet yoktu. Her zamanki gibi sükûnetle konuşuyor ve olanları teferruatıyla anlatıyordu. Bizi görünce “Önemli bir şey yok! Yaşlılık hâli, kaderde bu da varmış” diyerek “kaza”ya rızasını ve teslimiyetini ifade etti.

Haberi ilk duyduğumda, tansiyonu zaman zaman yükseldiği için Hocânım’ın da birkaç yıl önce benim başıma geldiği gibi, felç geçirdiğini düşünerek çok endişelenmiştim. Bu halini görünce doğrusu rahatladım. Kendisi de “önemli bir şeyinin olmadığını, herhâlde ayağının kırıldığını, benim üzülmememi, eve gitmemin daha iyi olacağını” birkaç kere sakin bir tavır ve düzgün bir ifadeyle söyleyince neredeyse sevindim diyebilirim. Sonradan eşim de anlattı. O gece ben dışarıda doktorlardan bilgi almaya çalışırken, başucunda bekleyen eşime de sıhhatimi düşünerek eve dönmemiz, daha doğrusu, beni eve götürmesi hususunda ısrar etmiş.⁴

4 Burada bir istidrat yaparak hocamızın her zaman bu şekilde davrandığını, bu hâlin ise onun önemli vasıflarından biri olduğunu belirtmeliyim. Buna bizim kültürümüzde “ferâgat-ı nefis” veya “diğer-gâmlık” dendiğini hatırlayalım. Ayrıca bu kelimelerin ve ifade ettiği kavramların, Vefa gibi bir semt adı bile olmadığı için günümüzde yaşamadığını, maalesef unutulduğunu söylemeliyim. Bu gibi duyguların ve davranışların cemiyetimizin büyük çoğunluğunda kaybolduğunu beraberce görüyoruz. Üzülmenin dışında ne yapacağımızı, nasıl yapacağımızı, bizi biz yapan bu ve benzeri eskimez anlayışları hayatımıza yeniden nasıl yerleştireceğimizi, topluma yeniden nasıl kazandıracağımızı tespit et ve araştırmakta geç kaldığımızı bu vesileyle bir kere daha hatırlatmak isterim.

Doktorlardan kalça kırığı teşhisinin kesinliğini öğrenince hem biraz endişelenmiş hem de kaza hafif atlatıldı diye biraz rahatlamıştık. Hocamızı o gece hastahaneye emanet ettik. Emanet ettik diyorum, çünkü hocalarımızın hocası Ahmet Büyükçınar hocamız da aynı ameliyatı geçirmiş, ileri yaşına rağmen kendi işini görecek derecede sıhhate kavuşarak evine dönmüştü. Hatta bunu Hocânım'a da söyledim, aynı inancı taşıdığını ifade etti. Onun yakınlarınca iyi bilinen azmi, bu sıkıntıyı da aşmasına yetecekti bence.

Takriben bir ay süren bu hastahane devresi, başarılı bir ameliyatın ardından zaman zaman sıkıntılı, zaman zaman nispeten rahat geçti diyebilirim. Ancak sıkıntıların çoğunun, hocamızın kimseye yük olmamak, başkasının hakkına tecavüz etmemek gibi hayatı boyunca ısrarla sürdürdüğü ve her şeye rağmen kararlılıkla uyguladığı asil düşüncelerinden kaynaklandığını söylemeliyim. Nitekim sıcaktan ve kalabalıktan -çünkü serviste yer olmadığından altı hasta ve refakatçileri bir koğuştta yatıyorlardı- bunalmasın ve biraz daha rahat etsin diye kendisini özel odaya yatırma teşebbüslerimize bile rıza göstermedi. Çok geçmeden de, önce istemediği hâlde sonunda razı olduğu havalı yatağın temin edilmesine rağmen, sıcakta uzun süre sırtüstü yatmaktan dolayı sırtında yaralar açıldı. Burada gelişen enfeksiyon, yılların yorgunluğunu tek başına büyük sabır ve gayretle usanmadan senelerce taşıyan nahif vücudunu bir haftada bütünüyle sardı. Bu sırada bizim ısrarlarımızla razı olduğu özel odaya da nakledildi. Ama galiba geç kalınmıştı...

Son günlerinde Prof. Dr. Hüsrev Subaşı'nın yayınevini sıkıştırması sayesinde *Geçtim Dünya Üzerinden Eğitim Hayatımızda Bir Hanımefendi Portresi* adlı hatıralarının ilaveli ikinci baskısı⁵ eline ulaştı. Bu, kendisini sevdirse de hocamıza yeterli yaşama gayreti vermedi, veremedi. Halbuki onu tanıdığım 1968'den bu yana ne ağır hastalıklar atlatmış, başkalarının da atlatmasına yardımcı olmuştu. Hayatı boyunca babası, annesi ve ablasının rahatsızlıkları yanında, her yaştan talebesinin hastalık dahil maddî-manevî çeşitli sıkıntılarıyla -tabir caizse gık demeden- hem de canla başla uğraşmıştı. Bunun yanında binlerce talebe yetiştirmiş, yüzlerce yazı ve makale yazmış, onlarca konferans vermiş, tebliğler sunmuş, kitaplar kaleme almış, ilmi çalışmalarını da aksatmamıştı.⁶

5 İstanbul 2008.

6 Bu çalışmaların akademik özellikler taşıyanları için bk. Ahmet Karataş, "Dikkatlerden Kaçan Birikim: İlahiyat Fakültelerindeki Edebiyat Araştırmaları (Marmara İlahiyat Örneği)", *MÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 28/1 (2005), s. 143-66. Konuşma metinleri dahil, daha kapsamlı bir tesbit için bk. Fatma Er, *Neclâ Pekolcay Hayatı, Eserleri ve İslâmî Türk Edebiyatı Çalışmalarındaki Yeri*, yüksek lisans tezi, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s. 47-87.

Enfeksiyon yüzünden yoğun bakıma alınmadan önceki akşamdı. Hocânım yatağında biraz daha küçülmüş, hafifçe yana dönmüş bir hâlde yatıyordu. Başına ağır ama sade, İstanbul işi iğne oyasıyla süslü, krem renğinde krep dömür bir örtü iliştilmişti.⁷ Bu hâli şairin “sandım onu bir melek” mısraının mâ sadakı olarak göründü bana! Evet uçmağa/uçmaya hazır bir melek! Odasında sadece biz talebeleri vardık: Özellikle hastahanedeki bulunduğu günlerde değil, son senelerde Hocânım’ı hemen hiç yalnız bırakmayan en eski talebesi ve yakın dostu Ayfer Hanım, yüksek lisansını hocanın yanında tamamlayan eski talebelerimizden Lâle Tural, yüksek lisans çalışmasını hoca ve eserleri hakkında hazırlamış olan talebem Fatma Er, kürsümüzün asistanlarından Yrd. Doç Dr. Meliha Sarıkaya ile birlikte idik. Durumu ağırlaştığı belli olan Hocânım’ın başında “endişe ve ümit” içinde beklerken, bir taraftan da sessizce Kur’ân-ı Kerîm okuyor ve göz yaşlarımızı içimize akıtıyorduk. Odadaki derin sessizliği, yatağında yarı baygın yatan; ama arada bir aldığı derin nefesine, çektiği ıstırapın belirtisi olan hafif bir inilti de karışan Hocânım’ın sesi bozuyordu. Bu hâlde ne kadar kaldık bilmiyorum. Okunan yatısı ezanları vaktin epey ilerlediğini gösterdiğinden, artık ayrılma zamanı geldi diye düşündük. Meliha, Hocanın’ın elini öptü, ben kendimi daha fazla tutamayacağımı anladığım için, rahmetli annemin eli gibi her zaman büyük bir saygı ve mutlulukla öptüğüm bu zarif eli son defa olsun öpmeden kendimi dışarı attım. Bu ziyaret, aziz hocamı dünya gözüyüle son görüşüm oldu. Çünkü o gece bizden sonra yoğun bakıma alınmıştı.

Nihayet yoğun bakımdaki beş altı günün ardından Hocânım, 3 Haziran 2008 Perşembe akşamı, yani mübarek Regâib kandili gecesi -ki İsmail Kara’nın isabetle işaret ettiği gibi- güzel bir tevâfukla radyo ve televizyonlarda sağlam bir metnini ortaya koymak için yıllarını verdiği Mevlid’ler okunmaya başlarken, saat 20.15’te ruhunu Hâlik’ına teslim etti. Ömrü boyunca ısrarla yürüdüğü, hak bildiği hak yoldan Hakk’a yürüdü. Bu fani âlemden beka âlemine intikal etti. Ebedî hayatı buldu: “Ölen hayvandırür âşıklar ölmez” sırrına erişti... İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn!..

7 Çoğu zaman başı açık olan hocamız, ihtiyaç anında kullanmak üzere, çantasında daima kıyafetine uygun bir başörtüsü veya tülben bulundururdu. Namaz kılmak, cami veya türbeye girmek vs. gibi hâllerin dışında da -mesela bir toplantıda Kur’an okunmaya başlansa- çantasını açarak itina ile katlanmış uygun bir başörtüsü veya namazlık ile başını örterdi. Bunu çocukluğumun İstanbul’unda, dinle irtibatları pek gevşek olan, hatta dindarlıkları sadece ramazan ayına münhasır bulunan İstanbul hanımlarında bile görmek tabii idi. Günümüzde camileri ziyaret eden yerli turistlerin (!) kıyafet ve şekil bakımından yabancı turistlere rahmet okutturacak hâlde buldukları bu konuda nasıl bir erozyon içine düştüğümüzü göstermektedir.

Hastalığı boyunca çektiği su hasretini, sahibü'l-burâk ve'l-mi'râc olan Efendimiz aleyhisselâm'ın havz-ı Kevser'inden kana kana içerek gidermiştir inşallah!

Kabri cennet bahçelerinden bir bahçe, ebedî mekânı Cennet-i a'lâ; refiki, hayatını vakfederek Mevlid'ini ortaya koyduğu Efendimiz olsun!..

Ruhu için el-fatiha...

* * *

II. Tarihçe-i Hayatı

a) Doğumu ve Eğitimi

Kelimenin her manasıyla ve gerçekten bir İstanbul hanımefendisi olan -eski İstanbul tabiri ve eski talebelerinin hitap şekliyle- “Neclâ Hocânım”, anne tarafından evlâd-ı fâtihandan olup Rumeli, baba tarafından ise Kafkas muhaciri bir âilenin iki kızından ikincisi olarak 1925 yılının 1 Ağustos'unda İstanbul Fatih'te doğdu.

İlkokula buradaki Taşmektep'te başladı ve 1936 yılında bitirdi.

Cağaloğlu'ndaki İstanbul Kız Lisesi'nden mezun oldu (1942).

İstanbul Üniversitesi Türkoloji bölümünü tamamladı (1946). Ardından Ord. Prof. Dr. Reşid Rahmeti Arat'ın yanında doktora başladı.

Bu arada Cumhuriyet Kız Lisesi'nde yardımcı öğretmenlik yaparak çok sevdiği eğitim mesleğine adım atmış oldu.

Doktora hocası Reşid Rahmeti Bey'in desteğiyle MEB İslâm Ansiklopedisi çalışmalarına redaktör, mütercim ve musahhah sıfatıyla katıldı (1948). Uzun yıllar bu hizmeti başarı ile sürdürmesi, ansiklopediye sağladığı katkıların yanında, ilmî kişiliğini geliştirmesinde ve alanındaki başarılı çalışmalarda çok etkili olmuştur.

1950 yılının sonunda “Türkçe Mevlid Metinleri ve Süleyman Çelebi'nin Mevlid'i” konulu doktorasını tamamladı.

1964 yılında İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nde İslâmî Türk Edebiyatı Öğretmeni olarak vazifeye başlayınca MEB İslâm Ansiklopedisi'ndeki görevinden ayrıldı.

b) Akademik Hayatı

İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nde İslâmî Türk edebiyatı öğretim üeliğine tayin edilince hem çok sevdiği öğretmenliği daha akademik seviyede yürütmek imkânı buldu hem de ilmî çalışmalarını bu alanda yoğunlaştırmış

oldu. Bu sahanın hudutlarını belirledi. Ders programını ve muhtevasını hazırladı. İlk kitaplarını kaleme aldı (1967-1968). Kendi tabiriyle artık Türk-İslâm Edebiyatı Kürsüsü'nün kurulması yolunda en önemli adımı atmış oluyordu. Kürsünün kuruluşunu ikmal için 1977-1978 yıllarında kendi talebelerinden ve aynı zamanda İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi mezunlarından Mustafa Uzun, Hasan Aksoy ve Hüsrev Subaşı'yı asistan olarak aldı. Bu, Neclâ Hocânım'a göre önemli ikinci bir adımdı ve böylece mühim bir başka merhale daha aşılmış ve artık kürsü, akademisyenlerini yetiştirmeye yönelmişti.

Hocânım öğretmenliği o kadar sevmiş ve benimsemişti ki Enstitü'de hocalığı devam ederken bir taraftan da 1972-1982 yılları arasında Özel Sainte Pulchérie Fransız Kız Ortaokulu'nda çalışmaya devam etmiştir. Burada okuyan gençlere, geldikleri farklı çevreleri ve öğrencilik yaptıkları değişik eğitim ortamını dikkate alarak dilimizi, millî mefâhirimizi öğretmeyi; onların sağlam bir şahsiyete sahip olabilmeleri için kendilerine -daha o yıllarda bir eğitimci olarak çok önem verdiği- rehberlik hizmeti vermeyi, kanunî engel çıkıncaya kadar başarıyla ve hatta ısrarla sürdürmüştür.

Neclâ Hocânım 1981 yılında alanındaki ilk eser olan *İslâmî Türk Edebiyatı* isimli kitabıyla edebiyat dalında Türkiye Milli Kültür Vakfı Jüri Özel Ödülü almıştır.

Hocânım'ın en önemli özelliklerinden ilki disiplinli, çalışkan ve araştırmacı bir kişiliğe sahip olmasıdır. Bu vasıflar da onun akademik hayatını bereketli ve semereli çalışmalarla dolu dolu geçirmesine imkân vermiştir.

1969 yılında I. Dil Kongresi'nde vermiş olduğu "Dil ve Milletin Bağlantısı" başlıklı ilk tebliğinin ardından 2007 yılına kadar yurt içi ve dışında gittikçe çeşitlenmekte ve çoğalmakta olan kongre, sempozyum, panel vs. gibi ilmî toplantılara, ilerleyen yaşına ve artık arkadaş (!) olduğu bazı müzmin rahatsızlıklarına rağmen son yıllara kadar uzak-yakın demeden, bıkmadan usanmadan katıldı. "Hocam artık gitmeyin, sadece tebliğinizi gönderin okunsun" şeklindeki tekliflerimize yıllarca karşı çıktı. Çok açık söylemiyordu ama bu toplantılara ilâhiyat fakültesi hocası sıfatıyla katıldığından, sunduğu dikkat çekici tebliğleriyle bir taraftan da fakülteyi ve İslâmî Türk Edebiyatı Kürsüsü'nü tanıtmış oluyordu.

Ayrıca eski Türk edebiyatı ve Türk dili ile ilgili çeşitli konularda araştırmalar ve yayınlar ortaya koydu, raporlar hazırladı.⁸ Yüksek İslâm Enstitüleri ilâhiyat fakültesine dönüştüğünde de lisans, yüksek lisans ve

8 Bütün bunların tama yakın listesi için bk. Er, "Neclâ Pekolcay", s. 69-76.

doktora programlarını hazırladı; derslerini verdi ve ilk öğrencilerini yetiştirdi. 1970'ten 2000'li yıllara kadar halkı bilgilendirmek maksadıyla o yıllarda millî değerlere sahip, emsali bütün aydınların yaptığı gibi millî ve kültürel konularda zamanın çeşitli gazete ve dergilerinde neşredilen popüler yazılar da yazdı.⁹

c) Emeklilik Yılları ve Hatıralarının Yazılışı

Hocânım, emekli olduktan sonra, istirahatlarımızı kırmamış; Fakülte'de yüksek lisans ve doktora derslerine devam etmişti. Ancak Fakülte'miz tarihinin en sıkıntılı yılları olan Zekerîya Beyaz'ın dekanlığı devresinde, eski talebesinin derslere devam etmesini istemediğini anlayınca, rahatsızlığını ileri sürerek çok sevdiği hocalıktan, kırk yılını verdiği müessesesinden ve talebelerinden ayrılmıştı.¹⁰ Artık çalışmalarına evinde devam ediyordu. Bu durumun Hocânım'ı çok üzdüğünü biliyor, ilerleyen yaşı ve yalnızlığı sebebiyle, üzerinde istemediğimiz aksi bir tesiri olacağı endişesini taşıyorduk. Kendisini boşlukta hissetmemesi için bir müddet, Fakülte'deki hoca arkadaşların bazıları yanında yüksek lisans ve doktora talebelerimizi de alarak birlikte ve mümkün olduğunca kısa aralıklarla evinde ziyaret edip sohbetlerinden istifade etmek yolunu denedik.

Bu sırada bazı arkadaşların da desteğiyle kendisinden hatıralarını kaleme almasını istedim. Önemsizliğinden başlayarak ve hepsi de kendince haklı görülebilecek çeşitli mazeretler ileri sürerek hatıralarını yazmaktan uzak durmaya çalışıyordu. Ancak her zamankinin aksine ben de ısrarlarımı sürdürüyordum. İsrarımın iki sebebi vardı. Birincisi, kendisi bizim için numune bir İstanbul hanımefendisi, başarılı bir akademisyen, kendi ölçülerinde bir karakter ve feragat timsali idi. Onun bu özellikleri nasıl kazandığını ve hayatı boyunca nasıl sürdürdüğünü bilmek, Fakülte'mizde sayıları gittikçe artan kız talebelerimizin ellerine, hizmet hayatlarının her devresi için rehber olabilecek bir kitap verebilmek çok iyi olacaktı. İkincisi, belki birincisinden de önemlisi, Hocânım'ın günlerini daha dolu geçirmesine, Fakülte'den ayrılma mecburiyetinde bırakılmasının üzerinde hasıl ettiği moral bozukluğunun etkisiyle, artık kopmaya başladığını hissettiğimiz hayata biraz daha fazla bağlanmasına sebep olacağı ümidi idi.

9 Listesi için bk. Er, "Neclâ Pekolcay", s. 76-81.

10 Belki burada zikri uygun değil ama Hocânım'ı âhir ömründe en çok üzen husus, kendisine bu muameleyi revâ gören kadir bilmez eski öğrencisi hakkında, fitne çıkmasını diye o zaman konuşmaması, Fakülte Dekanlığı'ndan ayrıldıktan sonra verdiği bir röportajdaki sorular sebebiyle yaptıklarının yanlışlığına işaret eden cümleleri yüzünden Zekerîya Beyaz tarafından mahkemeye verilmiş olmasıdır. Ancak beraatla neticelenen davadan sonra bile, hoca bu karara sevinememiş, ömründe görmediği mahkeme kapısını bu sebeple görmüş olmanın üzüntüsüyle hayatını tamamlamıştı.

Bu arada ileri sürdüğü bir mazeret, kapıyı aralamama yardımcı olmuştu: “Artık yorulduğum, istediğim gibi çalışmıyorum” deyince kendisine tezi bitiren kız talebelerimizden bir yardımcı bulabileceğimizi söyledim. Eğer Hocânım razı olursa bu kişi yalnız yaşadığı eve, ona rahatsızlık vermeden kızı gibi girip çıkabilecek ve -eski İstanbul tabiriyle- ayakdaşlık, can yoldaşlığı da yapabilecekti. Ayrıca bu teklifi kabul ederse kabiliyetli bir genci de bu arada yetiştirmiş olacaktı. Neticede titizlik, dikkat ve gayretini hocaya olduğu kadar yapılacak işe de uygun bulduğum, yüksek lisansını yeni tamamlayan öğrencilerimizden Hilâl Ferișadođlu’nun hatıralarını kaleme almada kendisine yardım etmesi tavsiyemi kabul etti.

Fakat çalışmalar istediğimiz gibi gitmiyordu. Sanki Hocânım istemediği bir şeyi kendisine zorla yaptırıyor muyuz gibi âdeta işi yokuşa sürüyordu. Beri taraftan biz hem Hilâl’i sıkıştırıyor hem de -zaman zaman kendisinin de bize uyguladığı tatlı ama ısrarcı ve çok yönlü taleplerimizle- Hocânım’ı çalışmalarını tamamlaması hususunda zorluyorduk. Doğrusu Hilâl gayretini esirgemedi ve “hatıralar” ilk baskıya hazır hâle geldi.¹¹

Bu sırada Prof. Dr. İskender Pala, yardımcı olursak Büyükşehir Belediyesi Kültür Dairesi adına Hocânım’la ilgili bir “şükran programı” hazırlayabileceklerini söyledi. Kendisinin -hem de yaşarken- gereğinden fazla ön plana çıkartılmasını ahlâkî ve dinî endişelerle uygun bulmadığını belirttiği hâlde, bir emr-i vâkî’ yaparak Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi’nde programı gerçekleştirdik. Zannediyorum konuşmacıların samimi ve abartısız olarak ortaya koyduğu duygu ve düşüncelerden hocamız çok mütehassis oldu. Bu toplantının bir başka faydası da hatıralarında eksik bıraktığını belirttiğimiz hususları ikinci baskıda tamamlamayı kabul etmesini sağlamış olmasıdır. Vefatından evvel bu ikmal işi de gerçekleşti. Tabi her zamanki gibi bizim de ğil, Hocânım’ın istediği ve belirlediği ölçüde.¹²

d) Ansiklopedik Çalışmaları

Neclâ Hoca’nın önemli bir hizmeti de *İslâm Ansiklopedisi*’ndeki birikimi dolayısıyla daha sonra gerçekleştirilen ilmi ve ciddi ansiklopedi projelerinde bilgi ve desteğine daima müracaat edilmiş olması ve kendisinin bu müracaatları geri çevirmemiş, elinden geldiğince bunların yayın faaliyetlerine katkı sağlamış olmasıdır.

11 *Geçtim Dünya Üzerinden* (haz. Hilâl Ferișadođlu, İstanbul: Leyla ile Mecnun Yayıncılık, 2005).

12 Nitekim Hocanın, bu ikmâl işinde bir ölçüde de olsa bizim yönlendirmelerimiz sebebiyle zaman zaman bazı konular ihmal etmemek gerektiğini kendisine hatırlatan ve yazmasını sağlamaya çalışan Hilâl Hanım yerine, Ayfer ablanın yetişmesiyle yakından ilgilendiği kızıyla çalışmayı tercih etmişti.

Nitekim Dergah Yayınları'nın hazırladığı *Türk Dili Edebiyatı Ansiklopedisi*'nin neşrinde İlmî Danışma Kurulu Üyesi ve madde yazarı olarak yer alması bu tür faaliyetlerinin ilki olmuştur.

Bunun dışında, Türkiye Diyanet Vakfı tarafından yayını Ergun Göze'ye havale edilen *TDV İslâm Ansiklopedisi*'nin ilk neşir faaliyeti sırasında bu hizmete katılma davetini aldığı örnek fasikül hazırlıklarına redaksiyon heyeti başkanı olarak katılmıştı. Bu satırların yazarı da onunla birlikte bu hizmette yer almıştı. Böylece Necla Pekolcay günümüzde İSAM adıyla büyük bir müessese haline dönüşen ve 37. cildi basılan *TDV İslâm Ansiklopedisi*'nin ilk redaksiyon heyeti başkanı olarak bu kervana katılmakla kalmamış ve biz asistanlarını da çalışmalarına dahil etmişti. Ancak Ansiklopedi'nin M. Ertuğrul Düzdağ başkanlığında yeniden teşekkülünden itibaren süren bu devresinde kendi isteğiyle daimi kadroya dahil olmamış, sadece yazdığı bazı maddelerle neşrine destek vermiş ve yazarlar arasında bulunmakla iktifa etmiştir.¹³

Bunun dışında Atatürk Kültür Merkezi tarafından yayımlanan *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi I-VIII* (Ankara 2000-2007) ile; *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü I-VI* (Ankara 2001-2006) gibi ansiklopedilerin neşrine madde yazarı olarak katılmıştır.

III. Bazı Belirgin Vasıfları

Hocânım'ın en belirgin vasıflarından biri, gerçekten ahlâk-ı hamîde sahibi oluşudur. Halûk, âbid, cömert, iyilik ve yardımsever, sağ elinin verdiği sol elinden gizleyen, sahip olduklarını -ister ilmî- fikrî olsun, isterse maddî veya mânevî- herkesle, özellikle de ihtiyaç sahipleriyle paylaşan, dostlarını unutmayan ve ihmal etmeyen bir insandı. Çok çalışkandı. Bildiğini iyi bilir, düşünüp taşınıp karar verdikten sonra fikrini sonuna kadar ve ne olursa olsun her zaman her yerde müdafaa ederdi. Cesaret-i medeniye sahibi kişiliği onun en önde gelen özellikleri arasındaydı. Bu sebeple de bazen inatçı, bazen ısrarcı kabul edilmiştir. Talebelerini çok sevmiş, bildiklerini onlara sevdirek öğretmiş onlardan da -kendi tabiri ve mütevazı ifadesiyle- çok şey öğrenmişti.

Hazırladığı kitapların yayın hakkını MÜ İlahiyat Fakültesi Vakfı'na hibe etmiş, vakfın burslarından birkaçını sessiz sedasız kendi karşılamış; bunlar dışında çeşitli ihtiyaç sahiplerine -bazen borç alarak- yardımlarını

13 Geniş bilgi için bk. Necla Pekolcay, *Geçtim Dünya Üzerinden*, İstanbul 2005, s. 188-192.

sürdürmüştür. Kütüphanesini biz asistanlarına bırakmış,¹⁴ bir-iki levhasını hat sanatıyla yakın alâkasından dolayı Hüsrev Subaşı arkadaşımızın almasını istemişti.

Hemen her dakikasını dolu dolu geçirdiği ve “Biz bu dehrin hem hazânın hem bahârın görmüşüz/Biz neşâtın da gamın da rûzigârın görmüşüz” beytine mâ-sadak olacak 80 yılı aşkın bir ömürden sonra bu âlem-i fâniye veda eden hocamızı son yolculuğuna Fakülte'miz camiinden uğurladık.

Cenaze namazını hocamızın Fakülte'deki mesâî arkadaşlarından ve emekli öğretim üyelerimizden, bir bakıma da *TDV İslâm Ansiklopedisi* inceleme heyeti başkanlığını yıllardan beri titizlikle sürdürdüğü için hayrül-halefi sayılacak Prof. Dr. Bekir Topaloğlu kıldırdı. Çünkü hocamız, Ergun Göze, Türkiye Diyanet Vakfı adına *İslâm Ansiklopedisi* çıkarma hazırlıklarına başladığında, redaksiyon heyeti başkanlığını üstlenmiş ve örnek fasi-külün yayıma hazırlanmasına himmet etmişti.

Bekir Bey, tezkiyeden önce Hocânım hakkında kısa ama veciz ve duyu-gulu bir konuşma yaptıktan sonra hüsn-i şehâdette bulunurken şunları ilâve etmişti:

“Cîfesine bulaşmaktan çekindiği için dünyanın nimetlerinden de uzak durmayı tercih etmiş, tek başına ama vakur ve afif bir şekilde sürdürdü-ğü çileli bir hayattan sonra, ümid ediyoruz ki Rabb'imiz, hasbe'l-beşeriyye vâki hatalarını da son hastalığında çektiği sıkıntılarla telafi ederek onu ter-temiz bir şekilde huzuruna kabul ediyor. İnşâallah Hocânım'ı, mevlidini or-taya koymak için hayatını vakfettiği Resûl-i Ekrem ve iffetinin canlı timsa-li olan Hz. Meryem el-Betûl karşılar ve cennette ağırlar.”

Bu sözler, onu yakından tanıyan ve hâl-i derûnisini bilenler gibi beni de çok etkiledi. Bu duaya bütün cemaatin samimi bir kalple ve bir ağızdan âmin demesi de ayrı bir mazhariyet olsa gerektir.

* * *

14 Hocamızın bu isteğini memnuniyetle kabul etmiştik. Ancak vârisi olan Füsun Hanım, hocamız daha hastanedeyken kütüphanesinde bulunan yazmaları haberimiz bile olmadan bir arkadaşını göndere-rek aldırıldığından, bir ikisi tek nüsha ve çoğu mevlid olan yazmalar bize intikal etmediği gibi akıbeti de bizce meçhuldür. Bize intikal eden matbû eserleri ise M.Ü. İlähiyat Fakültesi Kütüphanesi'ne adı-na bir bölüm açılmak üzere teslim ettiğimizi belirtmeliyiz.

Tarih-i vefât-ı azîze-i zamân / Neclâ Hocânım-ı pâkize-dâmân¹⁵

Bir Regâib kandilinde geldi Hak'tan şol hitâb
Kıldı rağbet dâvet-i Hak'ka Hocam oldur meâb

Hem muallim hem de anneydi bütûn tullâbına
Yâr-i müşfik bir azîze gösteren râh-ı savâb

Sa'y ü gayretle edip tasnif u imlâ çok eser
Lutf-ı Hak kılrsa muvaffak açılır nice nikâb

Ömrünü vakfetmiş idi Mevlid-i Peygamber'e
Rûz-ı mahşer dest-gîri olsun ol âlî-hitâb

Bâr-ı ilm ü ma'rifetten kaddi olsa hâ vü kaf
Aşkın ikrâm eyleyip kılmıştı lutfun şol Cenâb

Fâiku'l-akrân melek-hû pâkize-dâmen idi
Etmemişti cife-i dünyayı asla intihâb

Defter-i a'mâli kalsın dâima meftûh onun
Tâ kıyâmet görmeye kabrinde hiç renc u ta'ab

Koydu *Selman* gibi yârânın garip vâ-hasretâ
Eylesin yâd Fâtihayla nâm-ı pâkin hem şebâb

Cennet-i adninde rûhun eylesin Rabbim refik
Ahmed-i muhtar ile hem Meryem-i pakîze-tâb

Çekti bin ah tek ü tenhâ kıldı tekmil fevtini
Ayşe Neclâ bin sekizde vardı Hakk'a pür-hicâb

Târih-i Diğەر:

Hüzn ile Selman deyip târih-i rihlet-zârını
Vardı Neclâ iki bin sekizde Hakk'a pür-edep

Hüzn ile Selmân hezâr âh çekti tekmil fevtine
Çıktı Neclâ bin sekizde nezd-i Rabbe pür-hicâb

Mustafa İsmet Uzun

15 Vefâtı üzerine, Hocânım'ın her birine dair geniş malumata sahip olduğu "gül devri" şairlerinin, onun hakkında yazabilecekleri kim bilir ne kadar sanatkârâne ve içli mersiye veya tarih manzumeleri yerine, samimi hislerimle acizane karaladığım aşağıdaki manzumeyi sadece bir geleneği devam ettirmek niyetiyle enzâr-ı âmmeye arza cesaret ettim.